

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE „HISTORISCHE VERENIGING SOEST“

9e jaargang nr. 3 - winter 1988/'89

Foto omslag

„Het meisje met de geit”

naar een schilderij van Jac van Looy geschilderd te Soest ca. 1900.

foto prentencabinet

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980

Bestuur

Voorzitter	:	P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
Secretaris	:	Mevr. E. Stolwijk, Kruisweg 2, Soest Telefoon 02155 - 17113
Penningmeester	:	J. Th. van der Putten, Leeuwerikweg 30, Soest
Overige leden	:	P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest A.J. van den Dijssel, Lange Brinkweg 11, Soest J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest W.C.J.M. Peters, Van Mecklenburglaan 24, Soest W. Schimmel, Bosstraat 25, Soest G. Staaenhoef, Aalsmeerweg 32 III, Amsterdam
Redactie	:	P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
Vormgeving	:	F. Elsmann, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie bedraagt f 30,- per jaar.

Betaling is mogelijk:

op de postrekening van de penningmeester Historische Vereniging Soest,
nummer 54.59.21.8

dan wel op de bankrekening van de vereniging bij de Rabobank te Soest,
rekening nummer 3599.02.235. (Giro van de bank: 212775).

Als bestuur van de historische vereniging kunnen wij, evenals voorgaande jaren, terugzien op een succesvol jaar.

In de loop van dit jaar werd de werkgroep archeologie opnieuw geactiveerd. Een heuglijk feit na een langere periode zonder veel activiteiten op dit gebied.

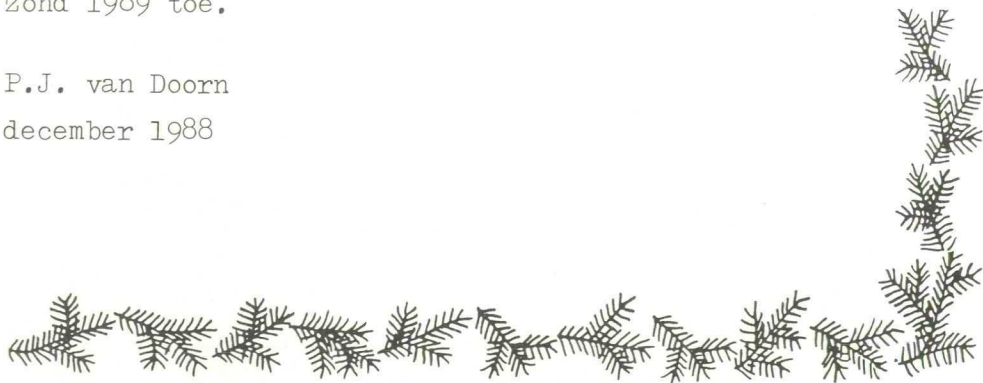
Het bestuur heeft een aantal leden bereid gevonden een evenementen-commissie te vormen. Eén van de eerste activiteiten van deze commissie was de excursie naar Drenthe op zaterdag 22 oktober jl.

De werkgroepen genealogie en monumenten hebben weer veel werk verzet, evenals de redactie van ons tijdschrift.

Graag wil ik allen die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor onze vereniging heel hartelijk danken.

Mede namens het bestuur wens ik u een heel fijn kerstfeest, een goede jaarwisseling en een voorspoedig en vooral gezond 1989 toe.

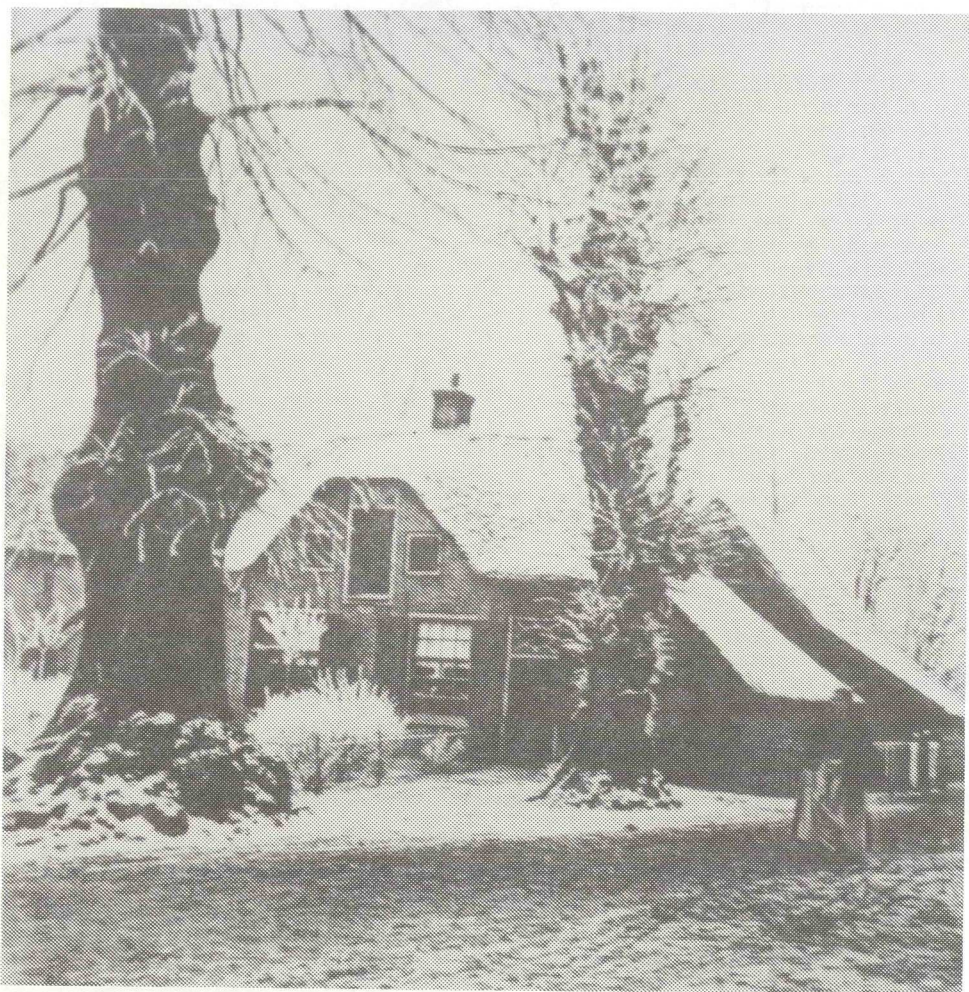
P.J. van Doorn
december 1988

DE LIJST VAN INWONERS IN 1786
door Gerard Staalenhoef

Lijstte off opgave van 't getal der hujsgezinnen en personen onder de Geregte van Zoest, sonder onderschijt van jaaren met bijvoeginge zoveel mogelijk van deselver handwerk off neringe als onder deselver Geregte het geheele jaar door hun vaste woonplaats hebben volgens aanschrijvinge van Haar Edelmoogende Heeren Gedeputeerde Staten 's Lands van Utrecht van Dato den 4e Julij 1786.

Huisgezinnen:	Personen	Dienstbode	Handwerk off neringe
Barend Janse	7	1	boer
Gijsbert Jacobse	4		boer
Tomas Wantenaar	5	4	boer
Gijsbert Hilhorst	3	3	boer
Pieter Isackse	8		boer
Hendrik Belghoven	2		daghuurder arm
Hendrik Isackse	10	1	boer
Elbert Jordense	4		boer
Toon Teunisse van de Berg	3		daghuurder
D; Wed. Cors Janse	2		spinster arm
Evert Gijsbertse Hilhorst	5		daghuurder
Goos Janze van de Berg	5		boer
Willem Fluit	6		boer/huur
Hendrik Outhof	6		tuijnman
Gerrit Aardse	6	2	boer
Teunis Steenbeek	4	3	boer
Aard Tijssen	6		daghuurder arm
Hendrik Tichelhoven	4		daghuurder
Jan Gerrits Kok	7	1	boer
Ruth Jacobse	4		schaapherder
Lammert Post	4		daghuurder arm
D; Wed. Pieter Aalten	6		spinster arm
Jacob Rutten	2		daghuurder arm
D; Wed. Hendrik Raad	2		spinster arm
Aalbert v.d. Bunt	3		daghuurder
Jan Joosten	5		schaapherder arm
Jacobus Verhoeff	7		kleermaker arm
Jan de Waal	6		daghuurder arm
D; Wed. Hendrik Verbrugge	3		spinster arm
Aard van Maaren	6		daghuurder arm
Jan Janse Bakker	5		daghuurder arm
Hendrik van Clooster	2		daghuurder arm
Willem van Beem	3		daghuurder
Jan Janse v.'t Clooster	5		daghuurder arm
Reijer Jacobse	6		opsiender v.d. jagt
Jan Haan	8	1	bakker
d; Wed. Arij v.d. Maat	2		spinster arm
Rijk Gijsb. Haagen	4		schaapherder arm
Wed.; Tijmen v.d. Heiden	4		spinster arm
Jacob Janse	5		daghuurder
Paulus Verdijk	1		daghuurder
Willem Tijsen	1		daghuurder arm
Gerrit Bakker	2		daghuurder arm
Willem v.d. Breemert	4		daghuurder
Hendrik Teunisse v.d. Berg	4		daghuurder

In 1786 waarschijnlijk de woning van Jacob en Evert Fluit, timmerlieden in de kerkebuurt.

Huisgezinnen:	Personen	Dienstbode	Handwerk off neringe
Teunis Janse Driest	5	1	boer
Toon Claase Veldhuisse	7		boer
wed.; Berend Hendrikse	6		spinster
Pieter Bolman	3		timmerman
Cornelis Schouten	5		boer
Hendrik Bos	6		daghuurder
Isaac Wouterse	4		daghuurder
wed.; Pieter Evertse	4		boerin
Gijsbert Willemse	3		schaapherder
Willem Otten v. Ommeren	5		boer

Huisgezinnen:	Personen	Dienstbode	Handwerk off neringe
Hendrik Cornelisse	2		daghuurder
Jan Aardse Schouten	7		boer
Jan Snijder	4	1	kleermaker
Jacob Isakse Staalenhoef	4	2	boer
wed.; Barend Gijsbertse	5	1	boerin
Jan Willems Staal	6		daghuurder
Hendrik v. Hattum	5		daghuurder
Jan v.d. Maat	3		daghuurder
Hendrik Janse v.d. Berg	3		schaapherder
Geurt Wouterse	1		daghuurder
Pieter Jans v. Stoutenburg	6		boer
d'Heer Petrus Piche	3	1	predikant
Jacob en Evert Fluit	8		timmerman
Toon Brij	2		daghuurder arm
Huibert Janse	2		daghuurder arm
Hendr. Corn. v.d. Heiden	1		daghuurder arm
Egbert v.d. Heiden	1		daghuurder arm
Willem Schimmel	4		bakker
Corn. Schimmel	2		daghuurder arm
Hendrik Hageman	1		tuijnman
Helmus Schimmel	5	1	hospes
Jan Maasen	3		daghuurder
Tijmen van Ziel	3		daghuurder
Jan van Leezoen	3		chirurgijn arm
wed.; Joris Stoffelse	1		spinster arm
wed.; Jan Westerhuise	3		spinster arm
Geurt Willem v. Reemst	4		daghuurder arm
Cees van Wageningen	6		daghuurder arm
Barent Cramp	2		schoenmaker
wed.; Claas Janse	1		spinster
Truitje Dirks	1		spinster arm
Hendrik Hartman	3		kleermaker arm
Tomas Tijmense Coelen	2		daghuurder arm
Aaltje Berends	1		spinster arm
wed.; Evert Grift	3		spinster arm
Cornelus van Altena	5		winkelier
wed.; Jan Been	2		naaijster arm
Evert Tesselhoff	5		schoolmeester
Hendrik Jan v.'t Clooster	5		daghuurder arm
Aalb. van Breukelerveen	2		daghuurder arm
Claasje Kakel	2		spinster arm
Jacob Bolman	2		timmerman
Aard Janse v.'t Klooster	4	2	boer
Evert Dirkse Timmer	6		boer
wed.; Jan Schimmel	2	1	tabaksbouwer
Cornelus Claase	6	2	boer
Willem Corn. v.d. Heyde	1		daghuurder arm
Jan Willems v.d. Heyde	4		daghuurder arm
Arent Hageman	3		schoenmaker arm
Evert zelve v. Voorthuise	2		daghuurder
Wouter Hilhorst	3		daghuurder
Peter Corn. Bos	1		daghuurder
wed.; Meins de Ruijg	5		wagenmaker
Toon Tijmens v.d. Hoeven	6	2	boer
Johannes Staal	3		wagenmaker
Jan Gerritse	3		schaapherder

Huisgezinnen:	Personen	Dienstbode	Handwerk off neringe
Gerrit Roest	4	1	smit
Arij van Ommeren	4		daghuurder
Evert Meeusen	4		daghuurder arm
Aard van Maaren	5		daghuurder arm
Abram Pronk	3		daghuurder
wed.; Wouter van Logtensteijn	4	5	boerin
Willem Kakel	2		schaapherder
Cornelus Toonen Mulder	5		daghuurder arm
Zeeger Claase	5		boer
Jan Jacobse Kok	1		coopman
Wilhelmus de Beer	4	4	boer
Jacob Hak	8		daghuurder arm
Frans van Es	7		schoenmaker
Hendrik Frenger	1	2	smit
Cornelus Muisse	1		daghuurder arm
Jan Muisse	5		daghuurder arm
d; wed. A; van Logtestein	4	4	boerin
Claas Cornelise	2		daghuurder
Toon Kerkhof	2		daghuurder
wed; Volkert Schouten	3		winkelier arm
Jan Claesse	3		daghuurder
Dirk v.d. Dijzel	7		wagenmaker
Arij Hendrikse Roeten	1		daghuurder
Antje de Beer	3	4	boerin
D; Heer Math. Dashorst	3	1	pastoor
Dirk Wakkelkamp	3	1	kleermaker
Jan Strikwout	4		kleermaker
Cornelus v.d. Breemert	3	3	boer
Arij van Dorresteijs	4		daghuurder
D; wed; Pieter Coelen	1		spinster arm
Willem v. Loon	2		rentenier
Jacob Hendr. v.'t Klooster	2		daghuurder
d'wed Bart van Loenen	3		spinster arm
D; wed; Peter Teunis v. Blijendaal	2		spinster arm
Jan Hendrikse	5		daghuurder arm
Cornelus van Cooten	2		daghuurder arm
Barent Pieters Meijnster	2		daghuurder arm
Gerrit Plaster	4		timmerman
Aart Hendr. v.'t Clooster	4		daghuurder
Klaas van Laar	4		daghuurder
Roelof van Laar	2		daghuurder
Claas van Velzen	2		daghuurder
Jan Peters Hilhorst	3	3	boer
D; wed; Peeter Geurtse Hilhorst	2		spinster
Pieter Mach. Dijkman	4	4	boer
Hendrik v.d. Breemert	3	2	boer
Jan Dirkse	4		daghuurder
Jan Hendr. Roeten	3		daghuurder arm
Gijsbert Aalb. Broek	5		hospes
Hendricus Ebbenhorst	4	1	bakker
Manus Banhout	3		daghuurder
Jan Hersink	10		timmerman
Hendrik van Zoest	2		daghuurder arm

Huisgezinnen:	Personen	Dienstbode	Handwerk off neringe
Gerrit Janse de Raad	4		dekker
Geurt Peeterse Hilhorst	2		coopman
Gerrit Janse	4		daghuurder
Toon Tesselhof	5		schoenmaker
Claasje Roelen	1		spinster arm
Machiel Janse	2		daghuurder
Gerrit Janse Hak	7		boomkweker
Willem Steenbeek	3		daghuurder
Wed; Hendr. van Fulpen	5		spinster arm
Pietertje Hendr. Roeten	2		spinster arm
Hendrik van Maaren	6		daghuurder arm
Teunis Steenbeek	2		daghuurder arm
Hendricus de Beer	4	1	boer
Wouter Hendrikse	5		daghuurder
Henderik Wouterse	3		hospes
Gijsbert Goos Kok	9	1	boer
Evert Wouterse Natter	8		daghuurder arm
Aart van Maaren	7		daghuurder arm
Jan Hendriks Mets	8		roscammer
Hannes Cornelisse	7		daghuurder arm
Toon Goosense Kok	7	2	boer
Gijsbert v.d. Breemert	2		daghuurder
Cornelia van Fulpen	1		schoonmaakster
Hermanus v.d. Hengel	2		winkelier
Arij Tornee	2		daghuurder
Annetje Toone	2		spinster arm
Aardt Pieterse Schouten	4		daghuurder arm
Jan Steenbeek	5		voerman
Antje Mets	2		spinster arm
Peeter Goosense	3		daghuurder
Jan Gijsb. Broek	6	1	boer
Gijsbert Janse	5		daghuurder
Jan Gerritse v. Deijen	3		schoenmaker arm
Machiel Dijkman	5	2	boer
Hendrik Tesselhof	2		schoenmaker
Jan van Dam	3		tuijnman
Gijsbert Peeterse	6		daghuurder arm
Reijer de Graaf	8		boer
Wed; Hannes Harmse	2		spinster arm
Cornelus Aartse Roeten	1		coopman
Dirk Varekamp	3		winkelier
Hannis Fokking	3		kleermaker
Gijsbert Gerrits Schouten	6	2	boer
Jan Janse Kok	6		boer
Toon Schouten	2		daghuurder
Rijk Westemeijer	2		daghuurder
Barbara Schouten	1		naaijster
Aart Wouterse Hilhorst	6	1	boer
Jan Wouterse Bieshaar	6	1	boer
Theunis Janse	4		daghuurder
Hendrik Busse Schimmel	2		daghuurder
Zeger de Beer	7	3	boer
Willem Vreeswijk	2		daghuurder arm
Harmen van Ziel	2		daghuurder
Dirk de Beer	6	4	boer
Wouter Dirkse	2		schaapherder arm

Huisgezinnen:	Personen	Dienstbode	Handwerk off neringe
Jan Gijsb. Broek	3		daghuurder arm
Rijk Gijsbertse	4		schaapherder arm
Aart Reijerse	2		karreman
Willem Craan	2		daghuurder
Tijmen Menicius	2		daghuurder
Willem v.d. Hengel	3		daghuurder
d. wed; Jan Coelen	3		spinster arm
Wed; Barent Rincum	2		spinster arm
Teunis Willems v. Roomen	2	3	boer
Truitje Janse v. Isselt	1		spinster arm
Gijsbert Schimmel	7	3	hospes
Dirk Denneboom	3		daghuurder
Heijmen Franken	2		daghuurder arm
Cornelus Janse Driest	7	1	boer
Wed; Jacob Reijnekindt	1		spinster arm
Wed; Gerrit van Maaren	1		spinster arm
Jacob van Maaren	7		daghuurder arm
Wed; Rijk Schimmel	2		spinster arm
Wed; Rut Cornelisse	4		spinster arm
Hendrik Gerritse	4	2	boer
Wouter Aartse Hilhorst	5		boer
Gijsbert Claase	2		schaapherder arm
Claas Gijsbertse	2		daghuurder
Gijsbert Wouterse Hilhorst	5		boer
Cornelus Willemse	1		beijman
Willem Smits	3	3	molenaar
Henderik Willemse	1		beijman
Willem Wouterse	2		daghuurder
Wed; Teunis Janse Houtvester	2		spinster arm
Hendrik Janse Duister	4		daghuurder arm
Gerrit Hendrikse de Raad	8		daghuurder arm
Constantinus Webber	4	3	boomkweker
Jan Willems Kok	6		boer
Willem Teunisse	4		daghuurder arm
Evert Verschuur	4		daghuurder arm
Jan Otten v. Ommerrren	4		boer
Wed; Jacobus Boomhouwer	6		boerin
Jan Pieterse Dijkman	10		boer
Hendrik Verbeek	5	1	boer
Willem van Campen	8		daghuurder arm
Hendrik v.d. Schagt	3		daghuurder
Aalbert van Woudenberg	6		daghuurder
Wed; Cornelus Altena	3		spinster arm
Jan Casper Vogelenzang	2		daghuurder arm
Evert Cornelus v. Altena	5		daghuurder arm
Lammert v.d. Schagt	2		daghuurder arm
Wed; Evert Zeggelaar	6		spinster arm
Hendrik Maasen	5		daghuurder arm

Aldus door mij ondergetekende Geregtsbode van Zoest van huifs tot huifs opgeteekent den 24 - 25 - 26 - 27 Julij en den 1e Augustus 1786.

w.g. H. Schimmel

archiefnr. 37 Soest

Toelichting op bovenstaande "Inwonerlijst" uit 1786

Dank zij de goede zorgen van wijlen de heer Jan Hilhorst beschikken wij reeds vele jaren over de hier weergegeven lijst.

Tijdens de, helaas zeer matig bezochte, bijeenkomst van de werkgroep Genealogie van 11 oktober 1988 kwam deze lijst, samen met nog een aantal soortgelijke opsommingen, aan de orde. Er is hier sprake van een duidelijke momentopname omtrent de bevolking van Soest ruim 200 jaar geleden, hetgeen voor de redactie aanleiding was deze aan u allen voor te leggen.

Zoals de aanhef van de lijst aangeeft zijn uitsluitend de gezinshoofden (en de alleenwonenden) met name genoemd. Vervolgens wordt per gezin het aantal personen vermeld, alsmede (eventueel) het aantal inwonende dienstboden.

Het begrip dienstboden moet ruimer worden opgevat dan hetgeen wij daar thans onder verstaan; ook de inwonende "knechten" vallen kennelijk daaronder. Tenslotte wordt "dezelve handwerk off neeringe" (wij zeggen beroep) aangegeven, terwijl bij een aantal de term "arm" is toegevoegd. Helaas is ons niet bekend welke norm voor deze laatste aanduiding gold.

Als wij de lijst nader ontleden dan komen wij tot de volgende voorlopige conclusies. In 1786 woonden te Soest 268 huisgezinnen (incl. alleenwonenden) met een totaal van 1022 personen en daarnaast nog 99 dienstboden; dus samen 1121 inwoners "die onder deselfer geregte het geheele jaare door hunne vaste woonplaats hebben". Onder deze 268 gezinshoofden tellen wij 46 vrouwen, waarvan er 11 met hun eigen naam worden genoemd en de overige 35 als "weduwe van".

Het aantal verschillende beroepen dat werd uitgeoefend bedroeg 30.

Drie beroepen springen daarbij sterk naar voren:

Daghuurders	109
Boeren/boerinnen	56 en
Spinsters	34

Totaal	199
--------	-----

Voor de resterende 69 gezinshoofden werden 27 verschillende beroepen geteld:

10 schaapherders	6 kleermakers	6 schoenmakers
6 timmerlieden	4 hospes (kasteleins)	4 winkeliers
3 bakkers	3 kooplieden	3 tuinlieden
3 wagenmakers	2 beijmennen (imkers)	2 boomkwekers
2 naaisters	2 smeden	

alsmede 1 van elk van de 13 volgende beroepen:

chirurgijn, dekker, karreman, molenaar, jachtopziener, pastoor, predikant, rentenier, roskammer, schoolmeester, schoonmaakster, tabaksbouwer en voerman.

Indien wij de aan het einde van de lijst geplaatste opmerking "van huys tot huys opgetekend" letterlijk mogen nemen, dan kan, bij nadere bestudering, een inzicht worden verkregen omtrent de mogelijke locatie ("adressen") van alle vermelde gezinnen. In de toekomst zal deze inwonerslijst dan ook zeker nog aanleiding geven tot aanvullende publikaties.

REKENING DER STAD AMERSFOORT
Redactie

Medicijnen waren in 1849 toch echt niet zo duur, getuige deze rekening over het 4de Kwartaal 1849 van "De Stad Amersfoort" ten laste van "de Gemeente Soest".
De 60 centen werden vlot betaald.

N°. 112 A.

Rekening der Stad **AMERSFOORT**

ten laste

van *d. Gemeente Soest*
als Domicilie van Onderstand van

S. Meesters

DIENST
1849

Voor **MEDICYNEN** van 2. geneeskundige
voorschriften uit de Stads Armen-Apotheek,
over het 4. Kwartaal 1849 f. 60

Opgemaakt door BURGEMEESTER en WETHOUDEREN der Stad
AMERSFOORT, den 30 April 1850.

A. J. Meesters

Ter ordonnantie van dezelve,

A. J. Meesters

Ontvangen betaald 1050 zestig
centen.

De eerste Meester van de
rekening

C. C. Oudejans

1919
NIEUWJAARSWENSCH
 AANGEBODEN DOOR
DE BRIEVENBESTELLERS UIT
SOEST SOESTDIJK

BUSLICHTING HOOFD- KANTOOR 1 ^e 5.49 2 ^e 9.50 3 ^e 12.30 4 ^e 3.54 5 ^e 4.40 6 ^e 8.03		VERZENDING HOOFD- KANTOOR 6.19 via Baarn 10.20 „ Utr. 1.— „ „ 4.24 „ „ 5.10 „ Baarn 8.33 „ Utr.
---	--	---

DE BESTELLINGEN GAAN UIT:

de A bestelling om 8.10 's m. „ B „ „ 3.— „ C „ „ 6.— „ D „ „ 8.45	Zondags alleen de A bestelling om 9.45
---	--

BOERENGEZEGDEN OVER HET WEER

November helder en klaar
 Is niet zo best voor volgend jaar

Donder in de Decembermaand
 Veel wind in het jaar aanstaand

Als het niet voorwintert
 Dan wintert het na

OP EXCURSIE NAAR DRENTHE

door J.E.J. Hilhorst

Een nieuwe activiteit van onze vereniging lijkt een jaarlijkse excursie te gaan worden. Zaterdag 22 oktober vond het eerste provinciebezoek plaats en wel naar het mooie Drenthe. Onze voormalige voorzitter, de heer G. v.d. Beemt, had een uitstekend programma samengesteld waarbij aan de informatieverstrekking bijzondere aandacht is besteed. In Drenthe is de geschiedenis vanaf de IJstijd tot aan de Middeleeuwen zichtbaar aanwezig. In het bijzonder bij Kamps-Heide kan men genieten van het natuurmonument en de archeologische en geologische overblijfselen, zoals een zgn. pingo, een ijssmeltwatergat uit de IJstijd. Daar woonden mensen van de Hamburger- en Tjongercultuur. Er zijn hunebedden, en vele grafheuvels uit het Neolithicum, Bronstijd en IJzertijd, een Celtic-field en een urnenveld. Na het vertrek vanaf Museum Oud Soest werd eerst een bezoek gebracht aan het museumdorp Orvelte. Daarna bezichtigde het gezelschap onder meer een gereconstrueerde boerderij/nederzetting uit de IJzertijd. In de museumboerderij "In de ar" in Westerbork hebben wij kunnen genieten van een fantastische Drentse koffietafel, waarna het hunebeddeninformatiecentrum en het grootste hunebed van Europa te Borger werden bezocht. Na een wandeling door een pracht natuurgebied, waar de heer v.d. Beemt zijn grote kennis van de prehistorie aan ons mee-deelde was ieder mogelijk moede, doch zeer voldaan. Kortom, een uitermate geslaagde excursie, waarvoor bijzondere dank aan onze gastheer, de heer G. v.d. Beemt.

Soesters voor het grootste hunebed van Europa.

EEN SOESTER TRADITIE DIE VERDWEEN

door C.G. Hilhorst- Tilburg

Sommige tradities overleven alle maatschappelijke veranderingen: Midwinterblazen in Twente, "luilak" in Amsterdam, haring eten in Leiden op 3 oktober, en nog vele andere. Soest had ook een traditie rondom de 20er jaren, maar die was van minder allure.

Ik zal er wat van vertellen.

Aan de Burg. Grothestraat (schuin tegenover Iburg) stond het huis van de fam. Butzelaar. Daar woonde een tante van mij die daar een gerenomeerd pension dreef.

Het was een hartelijke spontane vrouw. Ze was nogal muzikaal, en had veel gevoel voor traditie.

Ik kwam uit een ander leefmilieu en vond het bij haar allemaal interessant.

In de keuken hing naast de deur een soort klok, waarvan zo nu en dan een cijfer op rood sprong. Dan had een pensionsgast iets te wensen, en werd dan ook prompt op zijn wenken bediend.

Als tante stond te bakken of te braden, zong zij het hoogste lied.

Regelmatig waren er bij haar muziekavondjes voor familie en bekenden, waar naar harlust gezongen en gemusiceerd werd.

Er waren in het gezin vier jongens en één meisje die al heel jong op vioolles gingen bij mijnheer de Neve. Voor zover ik weet, de enige vioolleraar in Soest. Een Waalse activist die na de eerste wereldoorlog in Soest was blijven wonen.

Het lag dan ook voor de hand dat tante (gevoelsmens die ze was) voor Kerstmis veel aandacht had.

Zo riep ze een paar eenvoudige muzikanten bij elkaar. Die gingen op Kerstavond naar buiten en speelden daar wat Kerstliederen. Vocaal ondersteund door een graag zingende buurman.

Een groot succes werd het niet, waarschijnlijk doordat buurmans stem op nogal kwade voet stond met de deugd van zuiverheid.

Toen de zoons na veel muziek studeren flink gevorderd waren, besloot ze de Kersttraditie nieuw leven in te blazen, en begon opnieuw met "eigen volk". Aangevuld met enige Soester jongens die ook viool speelden, werd op Kerstavond tegen twaalf uur gemusiceerd.

Ik herinner me nog de namen van Prutske Dorrestein, Ben van der Linden, en de zoon van slager Kuyper.

Voor het vocale gedeelte vroeg ze mijn ouders of ik dat zou willen doen. Mijn ouders hadden geen bezwaar en ze voelden zich zeer vereerd. Nu had ik, naar men zei een mooie heldere jongenssopraan, geschoold op het jongenskoor van de kerk.

Zo ging ik dan op Kerstavond tegen tien uur met knikkende knieën naar de keuken van tante waar men vanaf die tijd druk bezig was met inspe-
len.

Eindeloos harsen van de strijkstokken, veel praten wie de maat zou aangeven, wie naast wie moest zitten enz. enz.

Al met al een gespannen stemming. Ondertussen werd ik zo nu en dan de gang in gestuurd om door de brievenbus te kijken of er al volk stond.

In die tijd was er nog geen radio of t.v. Het was buiten doodstil. Het eerste optreden was opzij van het huis. Achter de muzikanten stonden wat jongens uit de buurt met flambouwen om de uitvoerenden bij te lichten. De straat stond zwart van de mensen.

Het enige wat je soms hoorde was het gekras van een uil. Twee veldwachters hielden aan beide zijden het verkeer tegen van en naar Amersfoort.

Prachtig klonk de muziek, en ik zong alle liederen twee keer.

O Denneboom - Er is een roos ontsprongen - en tot slot natuurlijk Stille Nacht. Na afloop een klaterend applaus, en daarna ging een ieder zijns weegs de Kerstnacht in.

Het werd een traditie die jaren doorging, totdat ik de bekende baard in mijn keel kreeg, en mijn neven naar Amsterdam verhuisden. Zo kwam aan deze mooie traditie een eind, of eigenlijk toch nog niet. Een van de neven met wie ik erg bevriend was, woonde in de Rijnstraat in Amsterdam in een flat op de tweede etage.

Op de zolder had hij nog een zolderkamertje waar hij wat werkte en wat kluste.

Op een Kerstavond was ik bij hem op bezoek. Hij was de hele avond nogal nerveus. Dat begreep ik pas toen hij tegen 12.00 uur zijn viool pakte. Hij ging naar de zolder, stapte via het dakraam op het platte dak, en speelde het vertrouwde Kerstrepertoire van vroeger. Of het nu sneeuwde of vroom, of de trams en taxi's nu knarsten of claxoneerden, hij speelde gewoon door. Jarenlang heeft hij dit volgehouden, totdat de reuma zijn vingers kromden, en het vioolspelen voor hem niet meer mogelijk was.

Voor mij was toen pas de mooie traditie opgehouden.

DE KERK VAN DE H.H. PETRUS EN PAULUS TE SOEST door F.S.I. Knaapen

Toen pastoor Wilhelmus Steenhoff na zijn benoeming tot pastoor te Soest in zijn nieuwe parochie aankwam, trof hij daar een in slechte staat verkerende kerk aan, die door zijn voorgangers weliswaar regelmatig was opgelapt, maar die juist door die telkens op grond van andere inzichten uitgevoerde onderhoudsbeurten steeds verder in verval raakte.

Pastoor Steenhoff vatte dan ook in het najaar 1851 het plan op een geheel nieuw kerkelijk centrum te stichten en hij ontvouwde zijn plannen op twee achtereenvolgende zondagen in zijn preken. Hij riep zijn parochianen op zich volledig achter zijn plannen te scharen. Het resultaat was er ook naar. Op die twee zondagen haalde hij het voor die tijd enorme bedrag van f 30.000,- bijeen als startkapitaal. De pastoor hield van snel werken en hij zocht dan ook contact met een architect die in staat moest worden geacht de idealen van de pastoor vorm te kunnen geven.

Wie die architect is geweest, staat nergens vermeld. Noch in het te Leiden gedrukte bestek uit 1852, noch in de literatuur wordt de naam van de architect expliciet genoemd.

Jan Kalf schrijft in zijn standaardwerk (1916) "De katholieke kerken in Nederland":

"Opmerkelijk genoeg vermeldt de nauwkeurige chroniqueur (c.g. pastoor Steenhoff) die zorgvuldig de namen van alle gevers boekstaaft "en zelfs - wat ik wegliet - den herbergier, bij wien de aanbesteding ding geschiedde, niet vergeet te noemen, met geen enkel woord den "bouwmeester van zijne, toch waarlijk lang niet alledaagsche kerk". Met grote zekerheid kan worden gesteld, dat de Leidse architect Theo Molkenboer (1796-1863) de architect van de in 1968/69 groten-deels afgebroken St. Petrus & Pauluskerk is geweest.

Het was een neo-barokke driebeukige basiliek met blokvormige, met natuursteen beklede westpartij, geleed door Toscaanse pilasters en bekroond met een fronton, waarboven een vierkante kolkketoren. Bij de afbraak heeft men de voorgevel met toren behouden, evenals een der zij-altaren, de preekstoel en enig ander meubilair.

De architect van de huidige kerk - ir. J.L. Volders te Bilthoven - heeft de gespaarde elementen uit de oude kerk in zijn plannen een decoratieve functie toebedacht.

Aan de buitenzijde van de nog bestaande toren zijn drie gedenkplaten aangebracht, waarvan nog twee de oorspronkelijke tekst uit 1852 vertonen.

De derde steen is voorzien van de tekst: RESTAURATA TOTALITER
ANNO Dni MDCCCCXXIV

Hetgeen erop duidt, dat in 1924 een algehele restauratie van kerk en toren heeft plaatsgevonden. Ook in 1986 heeft de toren een grote onderhoudsbeurt ondergaan, zodat deze er weer goed uitziet.

Op de gedenksteen aan de zijde van de voormalige pastorie (thans muziekschool) staat te lezen:

ANNO
APARTU VIRGINIS
MDCCCLII

Wordt hier verwezen naar het feest van Maria Geboorte (8 september) 1852? Waarom? Was de bouw van de toren op die datum zover gevorderd, of is dit de dag waarop officieel de eerste steen is gelegd?

In het front van de toren onder het Christusbeeld staat gebeiteld:

IN HONOREM
PRINCEPIS APOSTOLORUM
NEC NON
DOCTORIS GENTIUM
CHRISTO SALVATORI
CIVES CATHOLICI SUSATI

hetgeen vrij vertaald wil zeggen: Ter verheerlijking van de prins der apostelen (St. Petrus) alsook van de leraar der heidenen (St. Paulus) aan Christus Verlosser. De katholieke bevolking van Soest.

Bij het binnenkomen van de kerk valt direct de door de Antwerpse beeldhouwer P.J. de Cuyper uitgevoerde preekstoel op (ca. 1856). De panelen tonen beelden uit het leven van Jezus, de bekering van St. Paulus en St. Petrus. Deze preekstoel is beslist een nadere beschouwing waard.

Jammer, dat een deel van de onderbouw met een beeldengroep van Christus temidden van zijn leerlingen (Bergrede) is verkocht!

Ook het tegen de toren aangebrachte Maria-altaar stamt uit de oude kerk.

De kruiswegstaties zijn onder het pastoraat van pastoor J.S. Buisman aangebracht. Zij zijn afkomstig uit het gebouw van de St. Jozefgezellen te Amsterdam en door een parochiaan aan onze kerk geschonken.

In de ballustrade van het oxaal zijn panelen uit de vroegere communiebanken verwerkt.

Het gelukkig nog steeds functionerende pronkstuk is het door Ir. Volders aangebrachte tabernakel. In een kristallen schrijn staat daar de in goud- en zilverdrijfwerk fraai uitgevoerde ciborie. Deze is krach-

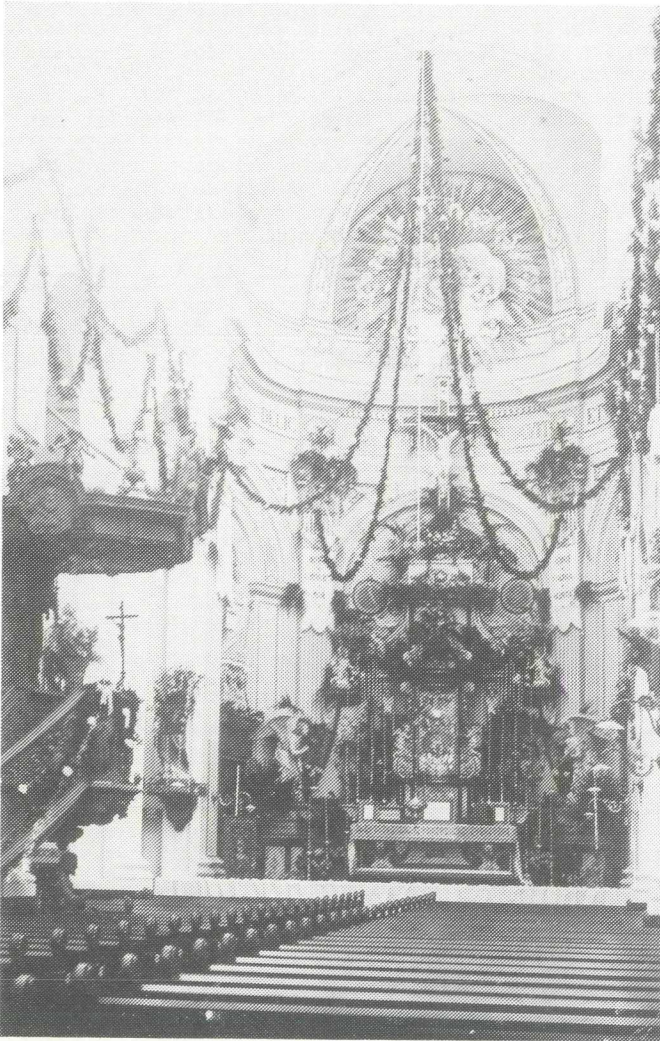
tens een aangebrachte inscriptie op 10 september 1876 "in vereeniging met de parochianen van Soest" geschonken door Jonkvrouwe Everdina J.M. van Dam van Veenhuizen.

Tabernaculum is een latijns woord in de betekenis van hut of stulp. Het is dan ook symbolisch, dat ons tabernakel is geplaatst in een aparte sacramentskapel, gelegen tussen de grote kerkzaal en de dagkapel. Ook in deze laatste ruimte, welke plaats biedt aan ca. 30 gelovigen, treft de bezoeker ornamenten uit de vroegere kerk aan. De eigenlijke kerkruimte is opgetrokken op de funderingen van de gesloopte kerk, zodat de huidige kerk als het ware de opgroei van het in het verleden gestrooide zaad symboliseert.

Naast de hoofdingang van de kerk staat in een vitrine nog een beeld van de Man van Smarten; een beeld uit de 15e eeuw, dat Christus laat zien tijdens de bespotting door de soldaten van Herodes.

De preekstoel.

Interieur- feestelijk versierd.

Tegenover dit beeld - in de duisternis van de gang nauwelijks zichtbaar - hangen drie afbeeldingen, t.w. van de oude kerk welke in de jaren 1580 tot 1852 in gebruik is geweest (een fantasie van de Soester schilder J.L. Alders Lzn. van rond de eeuwwisseling), een foto van de laatste Zondagsviering in de kerk van Molkenboer en een foto van de huidige N.H. kerk aan de Torenstraat, welke kerk tijdens de bouwperiode van de huidige kerk aan het Kerkplein met welwillende toestemming van de N.H. Gemeente Soest ook door de Katholieken mocht worden gebruikt.

De huidige kerk werd op de eerste zondag van september 1969 door Bernardus kardinaal Alfrink geconsacreerd.

In het hier voorgaande artikel schrijft de heer F.S.I. Knaapen over de Kerk van de H.H. Petrus en Paulus aan de Steenhoffstraat. Maar hij heeft over de geschiedenis van die Petrus en Paulusparochie nog veel meer op papier vastgelegd.

En het doet ons genoegen U te kunnen meedelen dat deze studie van ca. 250 jaar geschiedenis van de Petrus en Paulusparochie als ons derde themanummer zal worden uitgegeven.

Er wordt al hard aan gewerkt, doch het zal nog wel enige maanden duren, vooraleer het boekje verschijnt. Even geduld dus nog.

De vorige themanummers, die door de Historische Vereniging, naast het kwartaalperiodiek "Van Zoys tot Soest" werden uitgegeven zijn:

- Deel I Nederduitsch-Hervormde Gemeente
 door Ds. J.J. Bos
Deel II Oude Ambachten
 door Engelbert Heupers

Beide delen zijn bij boekhandel van de Ven, Zuidpromenade 1 te Soest nog verkrijgbaar voor f 9,90 per stuk.

Redactie

DE WATEREN IN SOEST II

door Ds. J.J. Bos

Had men alzo door Rhijndijk, Grebbelinie, Slaperdijk, en Bunschoter Veen- en Veldedijk, op het rivierwater dat uit het zuiden kwam, en het zeewater dat uit het noorden kwam, in Eemland reeds veel gewonnen, ook meer naar binnen zocht men woning en akker tegen ongewenschte overstrooming te beveiligen. Zelfs de geulen en killen, welke vooral het Rhijnwater sedert eeuwen, in den van den Rhijn naar zee met een verval van 7.72 M. afdalenden bodem, geslepen had, moesten beteugeld worden. Want, inderdaad, de waterlopen die er nu nog zijn, de beken ten zuiden van Amersfoort, de Vlierbeek en Modderbeek met al hare vertakkingen, die nabij die stad hare wateren in de Eem uitstorten, en ook de Eem zelve van Amersfoort tot aan de Zuiderzee, zijn niets anders dan geulen en killen in den eeuwenouden rivierbodem.

Uit den "Schouwbrief van Bisschop Florens van Wevelickhoven, op de schouwe van den Nieuwen Eemdijk onder de Polder de Slaage, den 5 Maart 1393", blijkt dat die "Nieuwe Eemdijk" toen reeds bestond, wellicht kort te voren gemaakt was. (Groot Utr. Plac.boek. II. 186, 1987). In dien Schouwbrief deelt hij mede, dat er besloten was over dien dijk, "jaarlijks tot alle St. Petersdage in de lente tot Amersfoort", aan te stellen vier Heemraden, te kiezen, één door den Bisschop, of zijne opvolgers; één door den Heer van Abcoude, of zijne erfgenamen; en twee door de Landgenooten, (Ingelanden), die gezamenlijk dien dijk zouden "waren en Schouwen."

Achter dezen Schouwbrief is, in het genoemde Groot Placaatboek, afgedrukt: "die Dijkcedulle van den Slage", welke ik hier ook gedeeltelijk laat volgen, ofschoon ze van veel jonger datum is, omdat er namen in voorkomen, die voor de plaatsbeschrijving van Soest licht geven; en omdat er uit blijkt dat de Ingelanden aan de westzijde van de Eem, ook in de lusten en lasten van dien Schouw op eenen dijk aan de oostzijde, betrokken werden; ik bedoel het volgende: ten eerste: "van Netelenburg aan te meten, tot Hamelenberg toe", waarin het Convent van St. Brigitta, te Soest; het Convent van Marienhove, samen voor bijna 148 roeden; ten tweede: "Hierna volgt den "Vuedijck",

waarin "die Birckt" drie malen, samen voor 10 roeden; ten derde: "Item, dese navolgende hooren in den Meendijck", waarin "Het Convent van St. Brigitten te Soest", voor 31 roeden; ten vierde: "Item dese navolgende hooren tot Amersfoort." Aan den voet van deze "Dijckedulle" leest men: "Geextraheert uijt zeker Register-ofte Rekenboek van den jaarlijksken ontfang en uijtgeven des gemeene Lands ofte Polder, genaamt die Slaich, ende is na collatie daarmede bevonden te accorderen. Oirconde mij Notario op den 8 Martii 1644 R. van Ingen, Not^s. 1644."

Het is niet overbodig hier ter plaatse er aan te herinneren, dat er een tijd geweest is dat zeeschepen nog niet verder de Eem konden opkomen dan tot aan de eerste Melm, "bij Kragtwijk", laat van Bommel er opvolgen, maar dat zal wel eene vergissing zijn; de eerste Melm van uit zee is de Oude Melm, of gelijk men ook wel zegt, de Grootte Melm. (v. Bommel, Beschr. v. Amersfoort, 807). Dáár was eene geschikte plaats om te blijven liggen, eene soort van dok of haven, van waar de goederen dan, in kleinere vaartuigen, naar de stad vervoerd werden. Dat werd eerst beter nadat, ten jare 1555, de Nieuwe Eem gegraven was, van de Koppelpoort af tot voorbij Isselt, aan De Drie Sluizen. Deze Nieuwe Eem werd, van de stad af tot voorbij de Melmen, onder Soest, "diep gemaakt, bij 't laagste water op vijf voeten", in de grond breed dertig voeten, ende boven in sulker voegen dat de voorschreve Riviere tot allen tijden moeste wesen navigabel, zulks dat twee Schepen malkanderen konden wijken."

In 1580, 1587, 1589 en 1613, is dat verdiepen, en ook verbreedden, voortgezet, zoodat de rivier in dat laatste jaar de diepte en breedte kreeg, die ze ten jare 1760 nog had.

Op den, zooveen vermelden, Schouwbrief van Bisschop Florens van Wevelickhoven, volgde 20 September 1598 een "Landbrief van de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht, waarbij de vorenstaande Schouwbrief, geamplieert en gecorrigeert word." (Groot Utr. Plac.boek. II. 188, 189). De Landgenooten, (Ingelanden), hadden geklaagd, "dat denzelve dijck niet gemaakt en worde, eerst, vermits bij den voorsz. Bisschop en Heere van Abkoude in lange tijd geen Heemraden gekoosen en waren geweest, zulks dat die resteerende Heemraden haar volkoomen Collegie niet hebbende, daar inne niet en konden voorsien. Waarover ook gebeurt was, dat bij ons, ten versoecken van de voorsz. Landgenooten, in plaatse van de Bisschoppen, en Heere van Abcoude, tot Heemraden gekoosen waren, Jacob van der Maath, en Peter van Dam. Ten anderen, dat die boeten en breuken van ouds op die schouwe gestatueert, soo kleijn op den dag van huijden gerekent worden, dat deselve genoegsaam in versmaadenisse gekomen waren. Ten derden, dat ook tot conservatie van den voorsz. dijk hoognoedig was om den inbreuck van het water te schutten, op den voorsz. Landbrief te maken en te doen de navolgende Ampliatie en correctie."

Op 4 Juni 1616 vervaardigden de Staten van den Lande van Utrecht uit, eene "Ordonnantie op de Schouwe en de Hoefslagging van de Riviere de Eem, mitsgaders van de Oude Eem, ende de Beeken, als namentlijk de Heijligenbergse- Flier- en Modderbeeken, haar water in de voorsz. Oude Eem lossende." In dat zeer uitvoerige stuk wordt gezegd, dat de jaarlijksche Schouw zal geschieden door een Eem-Collegie, bestaande uit eenen Watergraaf en zeven Heemraden, mitsgaders een Cameraar, voor de eerste maal te kiezen door de Staten zelve, uit de "Regeerders van Amersfoort en Landgenoten voorschreven, te weten, drie Heemraden uijt de voorsz. Regeerders, en vier uijt de Landgenoten, buijten de Stad Amersfoort residerende, alsse twee uijt die Landgenoten boven Amersfoort, en twee uijttten Landgenoten beneden Amersfoort geland zijnde, en na desen sal de vacerende plaatse bij ons gesuppleert

worden op de nominatie van den voorsz. Watergrave en Heemraden, observerende altijd 't voorsz. getal uijt de Regeerders en Landgenoten. (Groot Utr. Plac.boek. II. 178, enz.).

In de, aan deze Ordonnantie toegevoegde, lijst van "Gehoefschlaachden" wordt, met het oog op de "schouwingen", voor zooveel Soest betreft bepaald, dat "Isselt sal maaken van de paal geteekent No. 2 tot aan de paal No. 3 in de lengte van 75 roeden. Dese sullen stellen vier schuttingen, op elke syde twee. -Soest, de Birrik ende Soestdijk, sullen maacken van de paal, geteekent No. 4 tot aan de paal No. 5, in de lengte van 320 roeden.

Ende sullen gehouden wesen te stellen, acht schuttingen, op elke zijde vier." - En deze Ordonnantie werd op 17 October 1616, opgevolgd door eene Resolutie van den Heeren "Gedeputeerden, van de Edele Mogenende Heeren Staten 's Lands van Utrecht, waarbij het 9de, 16de, en 17de Art. van de voorsz; Ordonnantie, en het 1ste, 2de, 3de, en 4de Art. van de Gehoefslaagden van de Oude Eem gecorrigeerd of geexpli ceert worden."

Er had ook waarschijnlijk reeds vroeg, ofschoon mij niet bekend is wanneer, aan de westzijde van de Eem eene waterkeering bestaan, echter alléén met het doel om het vloedwater in den zomer van de weid en hooilanden te keeren, (in den winter had men het zeewater zelfs gaarne over de lage vlakke, zooals uit de vroeger vermelde Approbatie door Heeren Gedeputeerde Staten der Resolutie van het Gerecht van Eennes-Binnensdijks gebleken is, waarom dan ook zulk een dijk zomerdijk en zomerkade genoemd werd), maar de reeds vroeger bestaande was gebleken, vooral langs Soest, niet voor dat werk bestand te zijn; daarom namen Watergraaf en Heemraden van de Rivier de Eem, op 30 Augustus 1624, eene "Resolutie" tot het maken van eenen dijk aan de westzijde van de Eem, welke op 10 September daar aan volgende door de Gedeputeerde Staten van Utrecht werd goedgekeurd. (Groot Utr. Plac.boek. II. 185). Omdat ze zoozeer plaatselijke belangen geldt, moge deze Resolutie hier volgen:

"Alsoo men bij experientie van jaar tot jaar bevonden heeft, dat den dijk, leggende langs de Eem aan de westzijde, langer niet mogelijk is, tegen den inbreuck van het water te bewaren, door welck inbreken (dat vast met alle sterke Noordweste winden geschied) die landen in groote schade en kosten vallen, en die riviere verlant; en werd ge causeerd principalijk, dat den voorsz. dijck is doorgaande welsand, uijt de riviere gegraven; om 't welcke te remedieeren verscheijde bijeenkomsten sijn gevallen tusschen de Heeren Watergraaf en Heemraden van de Eem, met de gesamentlijke Geërfdens van Soest, die ook genoegsaam aan den voorn. Watergraaf en Heemraden gesubmitteert hebben, 't geene Haar Ed. souden geraden vinden, daar inne tot 's Lands voordeel te resolveeren, blijken de bij de Acte desen annex; soo is 't, dat die voorgemelte Heren Watergraaf en de Heemraden na veelvuldige communicatien en de beraadslagingen hier over gehad ende gehouden, verstaan en ordonneeren, dat den Cameraar Verhaar sal doen maken eerstdaags twee, of drie modellen van eenen ronden rollenden dijk, uitgaande langzaam uijt de riviere, ende boven op het hoogste van de kruijn drie voeten hoog, boven het leegste land, dienende om de landen voor een somerwater te bevrijden; 't welk gedaan sijnde, sullen de Geërfdens elk voor haar land, den voorsz. dijck na het voorn. formulier maken, ende daarvoor den selfden grond uijt der Eem weder aan haar land trekken, ende gebruiken tot haren schoonsten, als sij voor het leggen des dijks hiervorens gedaan hebben, in het welk elck voor sijn land meer sal profiteeren als de kosten van het maken sullen wesen, versoekende hierop approbatie van de Ed. Mog. Heeren Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht. Actum den 30

August. 1624.

Onder stont, ter Ordonnantie van de Heeren Watergraaf en Heemraden voornoemt, onderteekent, Gerard Verhaar.

"In margine stont geappoincteert. De Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, approbeeren deze Resolutie, voorbehoudens ende onvermindert een ijder sijns rechts ende gerechtigheid. Gedaan te Utrecht den 10 Septem. 1624. Onder stont, ter Ordonnantie als boven, onderteekent, Anth. van Hilten."

Op 30 April 1667 volgde nog een "Schouwbrief voor de Geërfden, Inge-landen en Landgenoten van Eembrugge, op de schouwe van de Eemsche hooge en lage dijken bij der Heeren Gedeputeerden van de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht geapprobeert."

Reeds vroeg hebben de inwoners van Amersfoort de Eem bevaren, inzonderheid tot het vervoeren van hunne bieren, naar Holland, en elders; maar ook ter Kaapvaart, dat wil zeggen zeeroof, en brachten alzoo aan Hollandsche en Friesche schepen veel nadeel toe. (Slichtenhorst, Geld. Geschied. IX. 16, 216. Matthaeus, Rer. Amorf. Script. 95, 314. Matthaeus, Analecta, III. 399. V.612. v. Bemmell, Beschr. v. Amersfoort 805).

In den jare 1428 trachtte Philips, Hertog van Bourgondië, Graaf van Holland, dit te beletten, door aan "het Gat van de Eem", zooals men gewoonlijk nu nog van den mond der rivier spreekt, een zeer groot vaartuig te leggen, ingericht op de wijze van eene schans, of een fort. Hij noemde dat drijvende gevaarte "De Kat", misschien wel in zinspeling op de bestemming ervan, loeren op de muizen die uit dat Gat te voorschijn zouden komen.

Maar de Amersfoorters hebben, met de hulp van de Utrechtenaren, aan den oever van de rivier twee schansen opgericht, en beschoten De Kat daaruit zoo geweldig, dat de Hollanders het te kwaad kregen; en in den daarop volgenden winter, heeft een zware ijsgang De Kat geheel onbruikbaar gemaakt.

Dat het blank stond tot aan de onderste trede.

In 1458 sloot David van Bourgondië, Bisschop van Utrecht, vrede met Amersfoort: één der artikelen van het Contract bepaalde, dat de stad Utrecht, terstond nadat de vrede zou gesloten zijn, het blokhuis zou laten afbreken, dat zij "nu op die Eme staande hebben"; het hout, "dat daer op is", zou zij wegvoeren, en gebruiken tot haar eigen voordeel. (Matthaeus, Rer. Amor. Script. 314). Of dit nog iets is dat met De Kat in betrekking stond, durf ik niet beslissen.

In het jaar 1567 werd op den Zeekant, aan de westzijde van het Gat van de Eem, dáár ruim 100 Roeden breed, een Baak geplaatst, ten gerieve van de schippers, welke Baak later een Ton geworden is. (v. Bommel, Besch. v. Amersf. 807, enz.). In 1671 is, ten einde aanslibbing te voorkomen, aan het einde van de rivier, zeewaarts in, eene Uitpaling gemaakt, 80 à 90 Roeden lang, alsmede een "Schephoofd", ter lengte van 27 Roeden. Dat laatste werd in het jaar daarna nog verlengd, met Palen of Tafels daarachter, tot tegenover het reeds vroeger gemaakte paalwerk, met eene tusschenruimte van 20 Roeden van elkander. Dat werk kostte aan de stad Amersfoort

17.915-8-4. In het jaar 1691 werd de boven vermelde Ton verlegd, van de westzijde der rivier naar de oostzijde, aan het uiterste van het "Schephoofd"; terwijl eindelijk in 1696 aan de westzijde, ter plaatse ongeveer waar de Ton gelegen had, eene Lantaarn werd geplaatst, om in den winter, en bij donkere nachten, te branden. - In 1613 was reeds begonnen met het maken van een Jaag- of Trekpad, van de stad af tot aan zee, nabij de Ton. Hierop heeft betrekking eene "Ordre, d.d. 26 Febr. 1696, op 't jagen langs de Riviere de Eem, van de Stad Amersfoort af, tot aan Bickershaven toe, gearresteert bij de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht." (Groot Utr. Plac.boek. II. 190).

Ten bewijze dat de zee, hoe ook in den loop der eeuwen beteugeld, langs de Eem nog altijd eene bedreiging voor Eemland blijft, diene het volgende, wat mij, even ná 1847, verhaald werd. Men had te Soest in het begin der 19de eeuw, misschien ook vroeger, eenen waterstand gekend, dat het blank stond tot aan de onderste trede van den Steenen trap, waarmede men van den straatweg naar het Kerkhof opklimt. Dat zal wel zeewater geweest zijn, want dijkbreuken aan de Grebbe hebben er niet plaats gehad tusschen 1598 en 1855. Misschien is het in 1702 geweest, doch misschien ook later, b.v. 1825, dat de noordwesten-wind het zeewater in die mate naar binnen joeg. Mijn zegsman, zelf ook een oud man, had het misschien ook van ouderen dan hij gehoord, wat ik mij niet meer herinner. Bij die gelegenheid zal het water dan ook wel gestaan hebben, in alle huizen in het Kort-Eind, aan De Melmsteeg, en langs den Brink tot aan de Schans toe.

